

ВНЕСОК М. ГРУШЕВСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Актуальність теми. Важливість оцінок тенденцій, перспектив, вивчення життя та внесок Михайла Грушевського у розвиток національної ідеї.

Метою дослідження є детальне вивчення життя та наукової спадщини відомої історичної постаті Михайла Грушевського.

Об'єктом є життя та діяльність Михайла Грушевського.

Політик, історик і патріот свого народу Михайло Грушевський у політичній діяльності та науковій креативності керувався любов'ю до свого народу і до історичної істини, що допомогло йому стати творцем засад Української незалежної держави та першим президентом Української Народної Республіки (далі УНР). Будучи соціалістом за світоглядом, М. Грушевський замість реальної нагоди відродження самостійної української державності довгий час відстоював ідею перебудови Росії на федеративних засадах, де б Україна була одним із суб'єктів федерації. Тільки в IV Універсалі він відійшов від цієї позиції. Його нерішучість у відстоюванні національних інтересів, поступливість Тимчасовому уряду й московським більшовикам дорого коштували і йому особисто, й українському народові [1, с. 115]. Головним предметом цієї праці є «народ», «маса народня», які, за твердженням ученого, «перейняті духом демократизму». Проте не зовсім зрозуміло, чи йшлося про одне поняття з тотожним змістом, але у двох термінах («народ» і «маса народня»), чи про два поняття, кожне зі своїм змістом [2, с. 73]. Дослідник творчості М. Грушевського, М. Прицак зазначав, що ці поняття, як і поняття «масса», вживаються досить вільно. Крім свого загального значення, поняття «народ» означає ще «суспільність», яку, називали ще «громадою», є лише активною частиною «маси народньої». «Маса народня» – це вихідна точка опори, на якій дослідник повинен координувати свої наслідки. Щодо ролі мас, то М. Грушевський зазначав, що «безпосередніх вказівок стрічається мало, тому доводиться говорити про розвиток політичних подій, які визначали дальші напрями народного життя» [4, с. 213]. Складною була проблема відповідності політико-громадянського устрою народним ідеалам. Оскільки такої відповідності не було, то, на думку М. Грушевського, завдання наукових студій полягало в тому, щоб з'ясувати, якою мірою політико-державний устрій був справою самого народу, тобто чи виріс він на ґрунті «народнім», чи звідкись був перенесений та чи відповідав потребам народним і яке значення й вплив мав на народні маси. М. Грушевський розкрив бачення народу як дійової сили, яка у своїх змаганнях проносить головну ідею, що проходить крізь віки, крізь різні політичні і культурні обставини. Це ідея «національної самооборони» та «національної смерті». Вся історія українського народу – це розбуження «відпорної енергії» національної самоохорони перед небезпечкою видимої національної смерті [5, с. 206].

На мій погляд на такій історичній основі виростають ідеали українського народу, які ще досі не досягнуті. Це свобода, рівноправність або автономія. У боротьбі за досягнення своїх ідеалів український народ пройшов складну і важку історію, яка принципово вплинула на виховання і самого М. Грушевського. Дослідженням доведено, і як зазначав М. Грушевський 1920 р., він «був вихований в строгих традиціях радикального українського народництва, яке вело свою ідеологію від Кирило-Мефодіївських братчиків і твердо стояло на тім, що в конфліктах народу і влади вина лежить на боці влади, бо інтерес трудового народу – се найвищий закон всякої громадської організації, і коли в державі трудовому народові не добре, се його право обрахуватися з нею» [2, с. 245]. Як і народники, М. Грушевський під «народом» розумів «село, українське селянство». Таке бачення «народу» залишилося на все життя, навіть тоді, коли він очолював Українську Центральну Раду. І тоді його позиція як президента була «селоцентрична». У своїй програмній праці «Підстави Великої України» М. Грушевський писав: «Головною підставою цієї Великої України ще довго, коли не завжди, буде селянство, і на нім доводиться її будувати» [3, с. 44]. Провідну роль селянства у суспільно-політичному та національному житті М. Грушевський бачив і у 20-х роках XX ст., коли в Україні відбувалися нові суспільно-економічні процеси. «Українська культурна робота, – зазначав він у 1926 р., – для українського села ще не закінчена. Завдання сформування української робітничої верстви, що має завершити будову української національності, веде до села» [4, с. 295]. На доповнення поняття «народ» як національно-етнічної, духовно-культурної визначеності М. Грушевський дав дефініцію «народу», яка розкривала антропологічну та психофізичну характеристику. Учений підкреслював: «Так само відрізняється українська людність від своїх найближчих сусідів прикметами антропологічними – в будові тіла, і психофізичними – в складі індивідуальної вдачі, у відносинах родинних і суспільних, у побуті й культурі матеріальній і духовній. Ці психофізичні і культурні прикмети, що мають за собою більше або менше поважну 164 історичну давність – довгий процес розвитку, зовсім виразно зв'язують в національну цілість поодинокі групи української людності супроти інших таких цілостей і роблять з неї живу національну індивідуальність «народ», з довгою історією його розвою». Підсумовуючи, можна підкреслити, що Михайло Грушевський вбачав майбутнє України в утворенні автономії держави в складі Австрійської та Російської республік, де громадянам гарантувалися б його суспільні права, де не було б рабства і були б створені всі умови для праці населення, а мешканці окремих пунктів були організовані на основі об'єднання вільних громад. Спираючись на загальну підтримку українського населення, М. Грушевський і його однодумці заснували фундаментальні принципи автономності й федералізму, які лягли в основу перших законодавчих актів Центральної ради, що стало поштовхом для становлення незалежної України.

Список використаних джерел

1. Великий Українець: матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського/ упоряд. А. Демиденка; вступ. сл. Л. Кравчука; післямова Ф. Шевченка; худож. оформ. О. Ковалюк. К.: Веселка, 1992. 551 с.
2. Грушевський М. Духовна Україна: зб. творів / М. Грушевський; упоряд. та дод. І. Гирича, О. Дзюби, В. Ульяновського. К.: Либідь, 1994. 558 с.
3. Грушевський М. На порозі нової України: Гадки і мрії: монографія / М. Грушевський. К.: Наук. думка, 1991. 122 с.
4. Грушевський М. Твори: у 50 т. Т. 3: Серія: Суспільно-політичні твори (1907 – березень 1917) / М. Грушевський; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства; голов. ред.: П. Сохань (голов. ред.) та ін.; упоряд., авт. передм. та комент. С. Панькова та ін. Львів: Світ, 2005. 774 с.
5. Солдатенко В.Ф. Внесок М.С. Грушевського в розробку концепції національнодемократичної революції. / В.Ф. Солдатенко // Михайло Грушевський – науковець і політик в контексті сучасності. Збірник наукових праць. К., 2002. С. 202-208.